'Schutkleur', een eerlijk

Op zondagmiddag 13 september presenteerde uitgeverij In de Knipscheer voor het vijfde achtereenvolgende jaar een keur aan nieuwe Antilliaanse boeken en hun schrijvers in Podium Mozaïek in Amsterdam. Giselle Ecury deed verslag van de middag (Antilliaans Dagblad, 14 september, pag. 11 en 15 september, pag. 13) en maakte deze foto van Bernadette Heiligers. FOTO GISELLE ECURY

Met het beeld van de 'navel en de navelstreng' werd en wordt wel eens het verschil tussen literatuur die gericht is op de psychologische ontwikkeling van het individu en literatuur die zich vooral richt op maatschappelijke verschijnselen aangegeven. Het romandebuut 'Schutkleur' van Bernadette Heiligers bevat beide aspecten omdat daarin de ontwikkelingen van een familiegeschiedenis metafoor zijn voor eilandelijke maatschappijkritiek: navel en navelstreng gaan samen en zijn met elkaar verstrengeld.

Door Wim Rutgers

Een prachtige literaire structuurvondst, het verzoek aan hoofdpersoon Corine Serapio een vriendenboek voor haar neef Harold Serapio samen te stellen. Dit biedt de verteller
de mogelijkheid tot een meervoudig perspectief, niet alleen op de persoon voor wie het vriendenboek zal worden gemaakt, maar via dat procedé ook op het eiland in zijn geheel. Dit structuurprincipe levert een scherpe en gevarieerde analyse van zowel het eiland als zijn diversiteit aan bewoners op, een analyse die er niet om liegt in kritische helderheid. De vinger ligt via dit structuurprincipe op menige gevoelige plek. Het voorkaft van de roman toont een half geopende of half gesloten ritssluiting, op een bruin gekleurde achtergrond tussen licht en donker, en staat symbool voor de inhoud van het verhaal: schijn en decorum die zowel in de familie als op het eiland in zijn geheel angstvallig bewaard moeten worden: „Schijn en decorum. Dat houdt elkaar in evenwicht. Dat houdt het leven in evenwicht." (p. 116) en 'je roert niet in koffie als er mogelijk drab in zit'." (p. 141)

Maar intussen wordt het donkerkleurige buitenbeentje van de familie, Corine Serapio, door de familie die de 'witte eindstreep al in zicht' heeft, gevraagd om een vriendenboek voor haar neef samen te stellen, waardoor openheid van zaken gegeven zal worden rond zijn persoon en zijn omgeving. Dat biedt de verteller de mogelijkheid tweeërlei kritiek te geven op de relatie van Caribische en Europese Nederlanders en op de lokale mensen onderling.

Twee personen staan centraal in het verhaal. Corine is

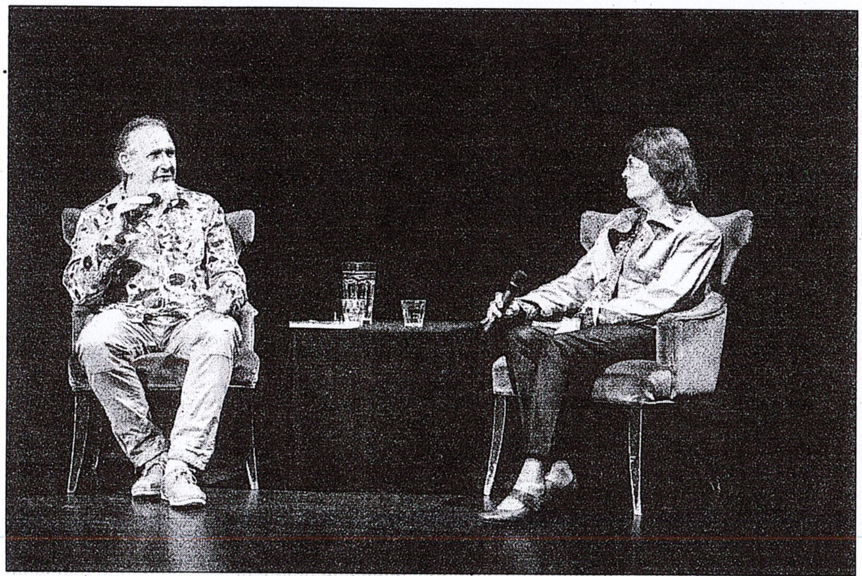

De middag werd ingevuld met interviews met de schrijvers. Op de foto Peter de Rijk in gesprek met Heiligers. FOTO'S ANDRÉ HOMAN

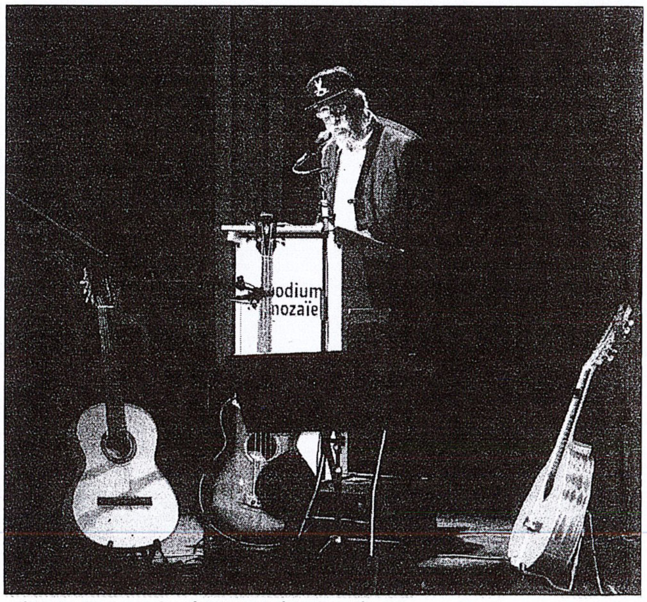

Uitgever Franc Knipscheer voert het woord.

k en betrokken debuut

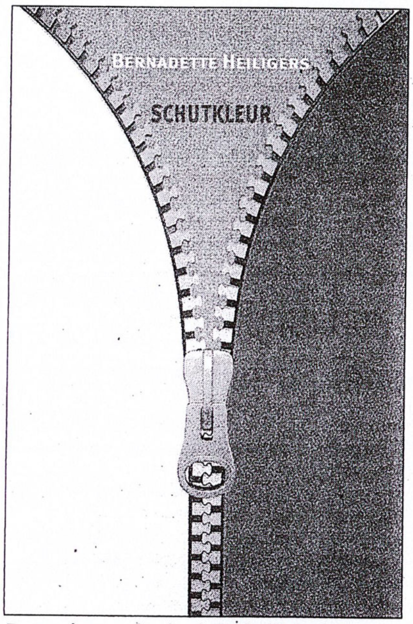

De omslag van het boek. De half open rits staat symbool voor de inhoud van het verhaal: schijn en decorum die zowel in de familie als op het eiland in zijn geheel angstvallig bewaard moeten worden.

Trio Alma Latina luisterde de Indeknipscheer-middag op met muziek.

zowel nakomertje in het gezin, letterlijk vijfde rad aan de wagen, en wordt door haar donkere uiterlijk vaak buitengesloten. Omdat ze docent is en schrijft, wordt haar gevraagd het vriendenboek voor haar neef samen te stellen. Harold is 'vaderloos' met zijn moeder Elba opgegroeid in het gezin van zijn oom en tante, maar is plotseling naar Nederland gestuurd en heeft daar gestudeerd, is getrouwd met de Nederlandse Gerda van Duin, krijgt bij repatriëring een belangrijke functie op het eiland en staat nu op het punt van pensionering. In zijn werkzame leven heeft hij een switch gemaakt van wat wel als Eurocentrisme wordt aangeduid naar fel nationalisme. Door het vriendenboek komt langzaam aan het licht wie zijn vader is, een procedé dat langzaam en zorgvuldig wordt uitgewerkt.

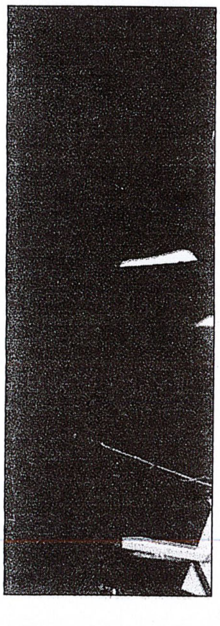

In het eerste deel worden de bijzonderheden van de gecompliceerde familiegeschiedenis van de 'Serapio-clan' over de generaties heen ontsluierd, maar belangrijker dan dit aspect is de sociale kritiek die via deze personen gegeven wordt en die voornamelijk bestaat uit problemen rond kleur en klasse. Standsverschil, al of niet vermeend, spelen een belangrijke rol, zowel tussen de eilandbewoners onderling als hun relatie tot de Europese Nederlander in een tijdsperiode die zich uitstrekt over nagenoeg de hele tweede helft van de vorige eeuw. Gevoelens van minder zijn, weggedrukt worden, worden gecompenseerd door een in de ogen van de verteller overdreven benadrukken van de eigen identiteit en cultuur vanuit de wat genoemd wordt 'creoolse revolutie'.

Harold die na zijn studie eerst alles wat Europees is omarmt, krijgt een schok als zijn oude studievriend uit Nijmegen hem weigert lid te worden van een leesclub omdat de Nederlanders die daar lid van zijn vrijuit willen kunnen praten - roddelen over het eiland - zonder een Curaçaose 'pottenkijker' daarbij. Dat vooral maakt Harold tot een fanatiek en compromisloos verdediger van de eigen cultuur en taal, maar hij valt daarbij wel door de mand als blijkt dat hij zijn doctrines als waarnemend hoofd van het Departement van Cultuur verloochent door met zijn eigen kinderen 'onberispelijk Nederlands' te blijven spreken en ze op het 'bastion van Nederlandstalig onderwijs' te plaatsen, net zoals medestrijdster Erica Corano haar kind naar de International School stuurt. De taaldiscussie is een belangrijk op veel plaatsen herhaald motief, met name in de uitvoerige weergave van een taalcongres aan de universiteit.

In het tweede, meest uitvoerige, deel van de roman klinken de 'stemmen' die vanuit verschillende posities commentaar leveren op Harold en via zijn persoon op het eiland, zoals

de Nederlandse docent Nederlands, Hans en zijn vrouw Anouk, die in het ommuurde Girasol wonen, de sportieve Nederlander Wilfried, die op het eiland direct promotie maakt ten koste van de lokale werknemers. Hun stemmen horen we via gesprekken en interviews. Die van Astrid via een e-mailcorrespondentie. Daarnaast klinken de stemmen van diverse familieleden.

Het derde, korte deel bevat ten slotte de afsluitende opheldering van wat lange tijd in de familie bekend was, maar angstvallig verzwegen werd.

Het verhaal is strak geconstrueerd in drie delen die respectievelijk symmetrisch drie, zes en opnieuw drie hoofdstukken tellen, waar in het eerste en laatste deel Corine als ik-verteller optreedt en het langste middendeel in de derde persoon verteld wordt.

Hoe kun je ontkomen aan de vooroordelen die je zelf en je omgeving koesteren? De oude generatie lijkt ze te koesteren, in hun poging om de stand op te houden. Maar ook de jonge generatie is er nog niet vrij van. Harold lijdt aan zijn positie als 'onecht' kind, Corine aan de uitsluiting wegens haar donkere huidskleur. De verteller gaat geen problematiek uit de weg in haar ontmaskering van 'schijn en decorum'. Ze schetst met talrijke bijzonderheden een gesegregeerd eiland waar kleur en klasse een grote rol speelden en spelen, een probleem waar maar weinig personen in het verhaal aan ontkomen, zoals bijvoorbeeld oom Henry, diens dochter Magali en Corines zus Renata.

Het vriendenboek dat gemaakt moet worden fungeert in zekere zin en tot op zekere hoogte als catharsis voor de familierelaties, ook voor de relatieve buitenstaander Corine die zich er intensief mee bezighoudt en de 'schaduwen van het verleden graag voorgoed achter zich wil laten'. (p. 143) Maar ze wordt er desondanks mee geconfronteerd dat 'niemand in zijn verhaal een kiertje open laat om zelfs maar een straaltje licht van de ander toe te laten'. (p. 144). Schijn en decorum winnen dus in een mooi gestructureerd stilistisch verzorgd verhaal.

Bernadette Heiligers heeft, na haar in 2012 eveneens bij uitgeverij In de Knipscheer gepubliceerde biografie 'Pierre Lauffer; Het bewogen leven van een bevlogen dichter', met haar roman 'Schutkleur' een zorgvuldig verteld, eerlijk en betrokken romandebuut gemaakt.

Bernadette Heiligers: Schutkleur
Haarlem: In de Knipscheer, 2015
173 pagina's
ISBN 978 90 6265 893 0
Het boek ligt inmiddels in de boekhandels van Curaçao.

www.indeknipscheer.com